

dr hab. Aneta Jachimowicz
Katedra Literatury i Kultury Krajów Niemieckojęzycznych
Instytut Literaturoznawstwa
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Recenzja dorobku naukowego i rozprawy habilitacyjnej pt. *Autobiographisches Schreiben nach 1989. Generationelle Verortung in Texten ostdeutscher Autorinnen und Autoren* dr Katarzyny Norkowskiej.

Habilitantka dr Katarzyna Norkowska związana jest od czasów studiów z Uniwersytetem Mikołaja Kopernika w Toruniu. Od roku 2008 pracuje jako adiunkt w Katedrze Filologii Germańskiej Wydziału Filologicznego UMK, obecnie Katedrze Literatury i Kultury Krajów Niemieckojęzycznych XIX–XXI w. Pracę doktorską poświęconą obrazowi Goethego w twórczości Gottfrieda Benns (*Ein vereinnahmter Klassiker? Das Goethe-Bild im Werk Gottfried Benns*, promotor prof. Leszek Żyliński) pani Norkowska broniła na Wydziale Filologicznym UMK. Doktorat ukazał się drukiem pod tym samym tytułem w roku 2009 w wydawnictwie Neisse, w serii wydawanej przez prof. Edwarda Białka i prof. Eugeniusza Tomiczka. W książce tej autorka postrzega relację Gottfrieda Benns ze swoim prekursorem przez pryzmat – jak sama pisze w swoim autoreferacie – teorii Harolda Blooma, u podstaw której leży przeświadczenie o tym, że u źródeł kreatywności twórcy nie leżą tyle siły kreatywne, ile dominująca świadomość wpływu i lęk przed tym wpływem, skutkująca tym, że pisarz błędnie odczytuje tekst prekursora. (Harold Bloom: *The Anxiety of Influence. A Theory of Poetry*). O ile owa „poetycka pomyłka” według Blooma w samej książce dr Norkowskiej zaczyna odgrywać kluczową rolę dopiero od str. 199, przez co nie można powiedzieć, że teoria Blooma jest punktem wyjścia dla całego wywodu opisującego intertekstualny wpływ Goethego na Benns, to jednak należy podkreślić, że monografia stanowi pierwszy tak kompleksowy opis świadomego i nieświadomego, sugerowanego i niesugerowanego wpływu kanonicznego poety na Benns. Autorka pokazuje na obszernym materiale badawczym intertekstualną obecność Goethego w utworach literackich, esejach i listach Benns, wskazuje na konteksty historyczno-kulturowe, wykazując się przy tym obszerną znajomością twórczości obu pisarzy. O tym, że książka jest niewątpliwym wkładem w badania dotyczące relacji Goethego i Benns, świadczą dość liczne i pozytywne recenzje, które ukazały się w

fachowych czasopismach, podkreślające wagę i jakość przeprowadzonych przez dr Norkowską badań (m.in. prestiżowe pisma *Goethe-Jahrbuch* i *Benn-Forum*).

Od tej publikacji kariera naukowa habilitantki nakierowana była w znacznym stopniu na twórczość Gottfrieda Benn, w tym na recepcję pisarza w Polsce: Jako rozpoznawalna badaczka Benn otrzymywała zaproszenia na konferencje i do niemieckich publikacji poświęconych Bennowi, przy czym autorka – oprócz popularyzowania tematyki swojego doktoratu (to m.in. artykuł *Die Vereinnahmung eines Klassikers: zu den Goethe-Feiern 1932 i Distanzierte Anknüpfung: Gottfried Benns Auseinandersetzung mit dem Klassiker Goethe und seinem Werk*) – starała się wyjść w swoich artykułach poza tezy zawarte w monografii. Na szczególną uwagę zasługują tutaj publikacje: *Der Dichter in der Uniform. Gottfried Benns Verhältnis zum Militär* (2013) i *Geschichte einer (deutschen) Verwirrung? Der Fall Gottfried Benn im Urteil seiner Kritiker* (2015), które ukazały się w kolejnych tomach *Benn-Forum*.

Spośród 20 przesłanych mi do recenzji artykułów i rozdziałów w monografiach wieloautorskich, które ukazały się po doktoracie, pięć poświęconych jest twórczości Gottfrieda Benn. Nie jest to może okazały dorobek naukowy po doktoracie, czyli w ciągu trzynastu lat, lecz widać, że wraz z nowymi zainteresowaniami badawczymi dotyczącymi literatury wschodnioniemieckiej po 1989 kariera naukowa Habilitantki nabiera rozpędu. Godne odnotowania są dwie ostatnie wysokopuntowane publikacje, które ukazały się w zagranicznych, recenzowanych i prominentnych czasopismach, świadczące o tym, że perspektywa badawcza dr Norkowskiej jest w pełni adekwatna do analizowanej problematyki i wyniki badań budzą zainteresowanie w kręgach specjalistów. Chodzi tu o artykuły *Generationsspezifische Erzählmuster? Die DDR in Texten von Autorinnen und Autoren der Aufbau-Generation, der Entgrenzten Generation und der Wende-Kinder nach 1989* (*Zeitschrift für Germanistik*, 2021) i *Polyphonie ostdeutscher Erinnerung an die DDR. Zum generationsspezifischen Narrativ in autobiographischen Schriften* (*Oxford German Studies*, 2020). Obie publikacje nawiązują do tez monografii stanowiącej podstawę postępowania habilitacyjnego dr Norkowskiej (o czym w dalszej części recenzji), popularyzują i pogłębiają jej główną koncepcję, polegającą na spojrzeniu na wschodnioniemiecki dyskurs pamięci przez pryzmat teorii pokolenia, lub nawiązują do wyników badań pokazujących, na ile formalna strona poszczególnych tekstów autobiograficznych związana jest z przynależnością pokoleniową.

Ważnym aspektem kariery naukowej dr Norkowskiej jest fakt, że Habilitantka po doktoracie próbuje zająć się zupełnie innym polem badawczym w obrębie badań literaturoznawczych, co

poszerza jej horyzonty i pozwala postrzegać jako specjalistkę w dwóch odrębnych obszarach. Nawet jeśli jej zainteresowania badawcze dotyczą przede wszystkim literatury dwudziestego wieku, to jednak zmienia po doktoracie zarówno epokę literacką, jak również warsztat metodologiczny, obszar kulturowy oraz specyfikę gatunkową. Oprócz publikacji o Bennie i tzw. (Nach)Wende-Literatur, w tym o powieściach miłosnych i autobiografiach wschodniemieckich pisarzy i pisarek przedstawiających problemy tożsamościowe i refleksje osobiste po przewrocie roku 1989, dr Norkowska zajmowała się w swej pracy naukowej również obrazem Mazur u Siegfrieda Lenza (tu dwa artykuły), polską recepcją twórczości Eliasa Canettiego i dziennikami Maxa Frischa, które należy szczególnie odnotować ze względu na rangę czasopisma, w którym artykuł się ukazał (*Text + Kritik*). Poza tym napisała trzy recenzje, m. in. recenzję dwóch polskich wydawnictw poświęconych twórczości Gottfrieda Benn'a i recenzję książki Adama Krzemińskiego o lekcjach polsko-niemieckiego dialogu. Dr Norkowska jest poza tym współredaktorką (wraz z Edytą Grotek z Instytutu Językoznawstwa UMK w Toruniu) jednej monografii wieloautorskiej pt. *Sprache und Identität – Philologische Einblicke* (Berlin 2016) zawierającej 28 rozdziałów polskich i zagranicznych autorów z dyscypliny literaturoznawstwo i językoznawstwo. Celem książki, która jest pokłosiem międzynarodowej konferencji germanistycznej w Toruniu w roku 2015, jest pokazanie języka jako bodźca tworzącego tożsamość, szczególnie tę zbiorową, z perspektywy lingwistycznej i literaturoznawczej. Publikacja nie wzbogaca wprawdzie teoretycznie dyskursu o zależności pomiędzy językiem i tożsamością – o czym zresztą piszą autorki we wstępie do tomu (por. str. 14) – stanowi natomiast bogaty zbiór tekstów o szerokim spektrum zainteresowania dotyczących tworzenia się tożsamości poprzez literackie i nie tylko praktyki językowe.

Dr Norkowska wystąpiła od roku 2009 do momentu złożenia wniosku habilitacyjnego w 4 konferencjach zagranicznych i 12 konferencjach krajowych, wśród nich o zasięgu międzynarodowym; wygłosiła na zaproszenie 4 wykłady o literaturze NRD w Magdeburgu, Getyndze i Oldenburgu, współorganizowała jedną konferencję międzynarodową (*Literaturwissenschaft im Dialog. 3. Deutsch-polnisches Forschungskolloquium für Nachwuchswissenschaftler – 2016*). Warto również podkreślić aktywną współpracę Habilitantki z badaczami i badaczkami z niemieckich ośrodków naukowych tj. Siegen i Oldenburg i Magdeburg, członkostwo w międzynarodowych i krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych (m.in. w Societas Humboldtiana Polonorum), jak również skuteczność w pozyskiwaniu środków finansowych na projekty organizacyjne i badawcze, co wskazuje na autonomię i umiejętność kierowania własnym rozwojem naukowym.

Jednocześnie dr Norkowska jest aktywna na polu dydaktycznym i organizacyjnym: w jednostkach macierzystych pełniła lub pełni funkcje kierownicze, jest członkiem Rady Dyscypliny Literaturoznawstwo i członkiem Komisji Oceniającej Wydziału Humanistycznego UMK, angażuje się w życie swojej społeczności akademickiej i popularyzuje naukę.

Podsumowując zatem dorobek naukowy Habilitantki należy stwierdzić, że mimo tego, że liczba artykułów i rozdziałów w monografiach wieloautorskich po doktoracie nie jest obszerna, to jednak wszystkie publikacje spełniają jak najbardziej standardy naukowe, często posiadają zakres międzynarodowy, a część z nich ukazała się w bardzo renomowanych czasopismach. Ponadto dr Norkowska jest autorką dwóch monografii tematycznie poruszających się po dwóch różnych obszarach badań i posiada doświadczenie redakcyjne. Wszystko to pozwala mi stwierdzić, że **dorobek naukowy Badaczki jest w pełni wystarczający do uzyskania stopnia doktora habilitowanego.**

Ocena rozprawy habilitacyjnej

Głównym osiągnięciem naukowym dr Katarzyny Norkowskiej jest rozprawa habilitacyjna w języku niemieckim *Autobiographisches Schreiben nach 1989. Generationelle Verortung in Texten ostdeutscher Autorinnen und Autoren* (wyd. de Gruyter, Berlin 2021, s. 419), której przedmiotem jest wschodnioniemiecka literatura autobiograficzna powstała po przełomie roku 1989. Książka stanowi solidną podstawę do ubiegania się o stopień doktora habilitowanego. Autorka przygląda się uważnie wydanym po upadku Muru Berlińskiego autobiografiom pisarek i pisarzy pochodzących z NRD i transferujących różnorakie indywidualne wersje przeszłości, przy czym traktuje przełom 1989 roku, tzw. *Wende*, jako doświadczenie trudne, destrukcyjne (*Störerfahrung*, str. 5), mające wpływ na kształtowanie się tożsamości, inscenizację własnego „ja” i proces legitymizacji przeszłości. Punktem wyjścia do rozważań jest poddanie pod wątpliwość powszechnego uproszczenia myślowego, jakoby pisarze byłej NRD stanowili jednorodny kolektyw, dla którego wspólna jest interpretacja i ocena rzeczywistości wschodnich Niemiec i wydarzeń roku 1989. Aktywowaną przez polityczne zmiany pamięć o rzeczywistości enerdowskiej należy postrzegać zatem – jak pisze Autorka – jako *polifoniczną*, tyle że „gdybyśmy przyjęli tylko indywidualne głosy, utonęlibyśmy w powodzi różnych reakcji, nie mogąc uzyskać za pomocą konstrukcji heurystycznej takiego obrazu sytuacji, który pozwoliłby nam zrozumieć tendencje społeczne.” (str. 11, tłumaczenie A.J., dalej wszystkie polskie cytaty w moim tłumaczeniu) Natomiast w

tej polifonii dostrzega Badaczka specyficzne dla określonych pokoleń perspektywy, wzorce narracyjne i interpretacyjne, które stanowią metodologiczny klucz rozprawy i leżą u podstaw całego wywodu. Kategoria pokoleniowa stanowi zatem koncept, który miałby umożliwić wyjście poza indywidualne głosy, uwzględnić różnorodność i uporządkować dyskurs pamięci o NRD i przełomie roku 1989. I tu pojawia się problem związany z tym podejściem, gdyż Autorka, próbując uciec przed uogólnieniami i redukcyjnymi konstrukcjami, wprowadza kategorię, która takie redukcje zakłada; zdaje sobie jednak sprawę z pewnej ułomności tej metody, o czym świadczy chociażby podsumowanie rozdziału *Selbtsakralisierung der Generation der Misstrauischen Patriarchen (1893–1916). Zum Gründungsmythos der DDR*, który został zatytułowany *Biographische Selbstkonstruktion einer Generation?* (Biograficzna samokonstrukcja pewnego pokolenia? Str. 124–127), który nie bez powodu został opatrzony znakiem zapytania. Po dogłębnej analizie autobiografii Stefana Heyma *Nachruf*, Stephana Hermlina *Abendlicht* i Erwina Strittmattera *Die Lage in den Lüften, Der Laden III* i *Vor der Verwandlung*, mającej na celu wykazanie pokoleniowych cech wspólnych lub związków pokoleniowych w reprezentacji pamięci owych pisarzy, Badaczka zauważa trudność w przyporządkowaniu Strittmattera do „pokolenia nieufnych patriarchów”, które mają owi autorzy reprezentować. Strittmattera, któremu bliżej do „pokolenia odbudowy”, miałby łączyć z Heymem i Hermlinem, oprócz daty urodzenia, mit założycielski „pokolenia nieufnych patriarchów”, jakim jest – według danej kategorii – ideał komunistycznej walki z faszyzmem. Nic mniej i nic więcej. Okazuje się zatem, że tych trzech autorów więcej dzieli niż łączy, a kategoria pokoleniowa jako generator dyskursu staje się problematyczna i jedynie indywidualne postrzeganie autobiograficznych konstruktów przeszłości zdaje egzamin. Badaczka dostrzega zatem słabsze strony konceptu, który obrała, przy czym nie stara się je przemilczać, po to, aby pod tezę podporządkować swoje badania, wręcz odwrotnie, eksponuje je traktując paradygmat pokoleniowy jako narzędzie postrzegania danego okresu czasu nie jako homogeniczną całość, lecz jako narzędzie opisu również sprzecznych, równocześnie występujących tendencji (por. str. 14–16, tu też teza Pindera, na którą powołuje się Autorka, o „niejednoczesności tego, co występuje jednocześnie”, czyli „Ungleichzeitigkeit des Gleichzeitigen”).

Sam koncept pokoleniowy ma umocowanie teoretyczne zarówno w badaniach psychologicznych, socjologicznych, jak i literaturoznawczych, o czym pisze Autorka w rozdziałach *Generationelle (Selbst-)Verortung als (neues) Paradigma in der Forschung zur ‚Wendeliteratur. Zum Untersuchungsobjekt (Pokoleniowe (samo)określenie jako (nowy) paradygmat w badaniach nad literaturą przełomu)* i *Zum Problem der Generationen (O*

problemie pokoleń). W odniesieniu do wschodnioniemieckiej literatury koncept ten został zastosowany przez Wolfganga Emmericha, który opierając się m.in. na krytyce pojęcia pokolenia według Karla Mannheim'a, postuluje prowadzenie badań nad literaturą enerdowską z uwzględnieniem biologicznego wieku autorek i autorów w roku 1989/90. To, jaki obraz przeszłości prezentują autorzy, ma być związane ze społecznym i kulturowym kapitałem, z jakim reprezentanci danego pokolenia weszli w czas przełomu. Paradygmat pokolenia jest zatem dla Emmericha, i tym samym dla Autorki rozprawy, która przejmując argumentację badacza, pojęciem porządkującym, pozwalającym opisać – nawet za cenę pewnych uproszczeń – literackie transformacje typowych dla danego pokolenia doświadczeń, sposobu myślenia i konstrukcji pamięci.

Fundamentalne dla wywodu są jednak publikacje Thomasa Ahbego i Rainera Griesa, przede wszystkim artykuł *Gesellschaftsgeschichte als Generationsgeschichte. Theoretische und methodische Überlegungen am Beispiel der DDR* z roku 2006, w którym autorzy przedstawili sześć pokoleń mieszkańców Niemiec Wschodnich, mających wspólne doświadczenia i schematy przetwarzania przeszłości. Owe wspólnoty pokoleniowe stały się dla dr Norkowskiej instrumentem metodycznym do deskrypcji pewnych pokoleniowych postaw w autobiografiach wschodnioniemieckich pisarzy i pisarek. Rozprawa w części analitycznej podzielona została na rozdziały poświęcone kolejno – w sposób chronologiczny – poszczególnym grupom pokoleniowym, przy czym przejęta została w większości terminologia zaproponowana przez Ahbego i Griesa. Są nimi wspomniane już wcześniej pokolenia „nieufnych patriarchów” (roczniki 1925–1935) i „odbudowy” (roczniki 1936–1948), następnie pokolenie „funkcjonujące” (1936–1948), „zintegrowane” (1949–1959), „otwartych granic” (1960–1972), które nazywane są również pokoleniem „Trabant” lub „dzieci strefy”, i pokolenie „dzieci przełomu” (1973–1989).

Część analityczną poprzedza rozdział poświęcony autobiografii jako gatunkowi literackiemu, również w ujęciu historycznym, trudnościom związanym z klasyfikowaniem gatunkowym (brak klarownego odróżnienia od innych form autobiograficznych) i funkcji paratekstu w tekstach autobiograficznych. Teksty autobiograficzne traktowane są w tym rozdziale – w oparciu m.in. o publikacje takich badaczy jak Lehmann, Sloterdijk czy Nünning – jako literackie narzędzie komunikacyjne i medium konstruujące pamięć i tożsamość.

Wyodrębnione przez Ahbego i Griesa wspólnoty pokoleniowe reprezentuje w rozdziałach analitycznych rozprawy po dwóch lub trzech autorów. „Pokolenie nieufnych patriarchów”, dla których wspólny ma być „mit założycielski”, reprezentują wspomniani już Heym,

Strittmatter i Hermlin. Autorka decyduje się na włączenie tej grupy pisarzy do wywodu, mimo że część ich tekstów autobiograficznych powstała jeszcze przed przewrotem, a więc wychodzą oni poza ramę czasową ustaloną w rozprawie, czyli rok 1989. Ponieważ jednak – jak pisze Badaczka – pokolenie to odgrywało ważną rolę w tworzeniu się późniejszych konstelacji pokoleniowych, jak również fakt, że ich nowe książki były szeroko dyskutowane po przewrocie (por. str. 69–70), Autorka poświęca im pierwszy rozdział analityczny rozprawy.

W kolejnym rozdziale prezentowane jest „pokolenie odbudowy”, dla którego – według Ahbego i Griesa – kluczowym była bezwarunkowa kapitulacja nazistowskich Niemiec i których całe dorosłe życie związane było z fazami rozwoju NRD (por. str. 131). W rozdziale tym omawiane są teksty autobiograficzne Hermanna Kanta *Abspann*, Güntera de Bruyna *Zwischenbilanz*, *Vierzig Jahre* i *Das erzählte Ich. Über Wahrheit und Dichtung in der Autobiographie*, jak również powieść autobiograficzna *Stadt der Engel oder The Overcoat of Dr. Freud* i dziennik *Ein Tag im Jahr* Christy Wolf. Wspólne dla tych pisarzy – jak pokazuje badaczka – jest doświadczenie dwóch totalitaryzmów, oczekiwanie od odbiorców po 1989 obrachunku z przeszłością i przyznania się do własnych win (por. str. 136), jak również brak eksperymentów narracyjnych.

„Pokolenie funkcjonujące”, dla którego decydujące były młode lata w katastrofalnych warunkach powojennych, przenoszą doświadczenie swojego trudnego dzieciństwa na późniejszy stosunek do enerdowskiej rzeczywistości, żyjąc jednocześnie w cieniu pokolenia „odbudowy” (por. str. 228–229). Pokolenie to reprezentują w rozprawie dwie pisarki: Helga Königsdorf i jej autobiografia *Landschaft in wechselndem Licht* i Rita Kuczynski z *Mauerblume*.

W kolejnym rozdziale Badaczka dystansuje się od określenia pokolenia zaproponowanego przez Ahbego i Griesa – zaproponowane przez nich pokolenie „zintegrowane” nazywa, ze względu na mylnie sugerującą integrację, pokoleniem „wrodzonych” (str. 296–298), które reprezentują w rozprawie Kurt Drawert i Peter Wawerzinek. Urodzeni w socjalizmie „wrodzeni” kreują w swoich autobiograficznie nacechowanych powieściach bohaterów, którzy dążą wprawdzie do emancypacji, jednak nie przedstawiają politycznych manifestów, ani nie nawołują do reformy istniejącego systemu (por. str. 296).

Kolejny rozdział poświęcony jest pokoleniu „otwartych granic”, które ukończyło swoją edukację jeszcze w enerdowskiej rzeczywistości. Charakteryzuje je jednak brak alternatywy (por. str. 302), silne uzależnienie kulturowe od Zachodu i „tożsamość mieszana” (Lindner),

składająca się z zachodnich i wschodnich komponentów (por. str. 305). Trudności tożsamościowe i kulturowy konglomerat tego pokolenia pokazuje Autorka na przykładzie tekstów autobiograficznych Jakoba Heina *Mein erstes T-Shirt* i *Vielleicht ist es sogar schön*, Claudii Rusch *Meine freie deutsche Jugend* i – na zasadzie kontrastu – portretu Ines Geipel *Generation Mauer*.

Analiza autobiografii młodego pokolenia zwanego pokoleniem „dzieci przełomu”, którego głównym doświadczeniem jest doświadczenie rzeczywistości po przewrocie z jego gwałtowną zmianą struktur społecznych i kulturowych, powodujących duże poczucie niepewności, ale również potrzebę utożsamiania się z enerdowską przeszłością, zamyka część analityczną rozprawy. Pokolenie to nie wyraża tylko samych siebie, lecz próbuje również nawiązać społeczny dialog (por. str. 379–385), co dr Norkowska pokazuje na przykładzie autobiografii Jany Hensel *Zonenkinder* i Daniela Wiechmanna *Immer bereit!*

Książkę zamyka podsumowanie, którego funkcją nie jest zestawienie wniosków, do których dochodzi Autorka w rozprawie, ile – trudno nie ulec temu wrażeniu – ponowna próba legitymizacji obranej „pokoleniowej” metody badawczej jako klucza, według którego uporządkowane zostały teksty, ich autorzy i recepcja wybranych zjawisk historycznych i społeczno-kulturowych. Tablica obrazująca polifonię wschodnioniemieckiej pamięci o czasach NRD, stanowiąca załącznik do podsumowania (str. 391–393), pokazuje, że teksty autobiograficzne powstałe w tym samym czasie „różnią się treścią, stylistyką i ideologicznym wydźwiękiem, tak że obserwator może szybko dojść do wniosku, że nie łączy ich nic poza datą ukazania się” (str. 389). Dopiero analiza tekstów przez pryzmat przynależności pokoleniowej ich autorów i autorek ma pozwolić – nawet jeśli prowadząc do pewnych uproszczeń lub czasem konkluzji wykluczających, na które Autorka zwraca uwagę – na bardziej adekwatne uporządkowanie dyskursu pamięci o NRD po przełomie roku 1989. Argumentacja przekonuje, a zastosowany koncept generacyjny okazuje się być metodą nie gorszą niż inne z zakresu socjologii literatury, gdyż podobnie jest narzędziem opisu wybranego wycinka rzeczywistości literackiej i pozaliterackiej i przyczynkiem do dalszej dyskusji, jak i rewizji postawionych tez.

Monografia *Autobiographisches Schreiben nach 1989* to rezultat kilkuletniej i wytężonej pracy nad wschodnioniemiecką literaturą. Autorka powołuje się na około 35 tekstów autobiograficznych lub o zabarwieniu autobiograficznym, co stanowi pokaźny materiał badawczy, świetnie orientuje się w literaturze przedmiotu, wykazuje się wysokim poziomem erudycyjnym, nienagannym warsztatem literaturoznawczym i umiejętnością

usystematyzowania wiedzy. Rozprawa została starannie wydana z najwyższą troską o warstwę językową i redaktorską, w zupełności spełnia wymagania stawiane rozprawom habilitacyjnym.

Pozytywnie oceniając dorobek naukowy, działalność organizacyjną, jak i rozprawę habilitacyjną dr Katarzyny Norkowskiej stwierdzam, że Habilitantka spełnia wymagania ustawowe stawiane w przewodzie habilitacyjnym.

dr hab. Aneta Jachimowicz

Olsztyn, 7.09.2021